

Velkommen om bord!

Kvinder og søfart. I mange menneskers ører lyder det som en selvmodsigelse. Ikke desto mindre var det netop i forbindelse med deres liv til søs, at de kvinder, som denne bog handler om, trådte ind i historien og fortalte om deres liv ned i mindste detalje. I deres dagbøger nedfældede de tanker, følelser og oplevelser, mens de sejlede rundt på verdenshavene fra havn til havn, fra kontinent til kontinent.

Siden jeg første gang holdt en af disse dagbøger i hånden og begyndte at tyde den sirlige håndskrift, har jeg været fascineret af de medsejlende kaptajnsfruer. Det var kvinder, der var gift med en skibskaptajn, og som af forskellige personlige grunde valgte at rejse med på mandens skib og derfor blev en del af et miljø, der hidtil havde været totalt forbeholdt mænd. I de følgende år samlede jeg afskrifter og kopier af de kaptajnsfruedagbøger, jeg fik kendskab til. Derudover lavede jeg fortegnelser over navnene på de medsejlende kaptajnsfruer, jeg stødte på, mens jeg skrev om 1800-tallets sønderjyske søfartshistorie. Rammen om arbejdet var det gamle, stemningsfulde søfartsmuseum i Aabenraa, hvor væggene er dækket med malerier af de skibe, der førte kaptajnsfruerne ud i verden. På nogle af disse billeder har maleren ligefrem sat en lille kvindeskikkelse blandt sømændene på dækket. Han havde også bemærket den særlige passager.

Med god hjælp fra slægtsforsker Hans-Ole Mørk lykkedes det mig, at finde frem til ca. 90 kvinder, der på et tidspunkt i deres liv stak til søs med deres kaptajns mænd – de fleste som ganske unge og nygifte, nogle lidt ældre. For mange af dem er deres rejse kun bevidnet i få bevarede oplysninger. Det kan være, at et af deres børn fik angivet Amoy eller Hongkong som fødested i kirkebøger-

nes døbsregister eller på deres gravsten. Det kan også være, at de mere eller mindre tilfældigt er omtalt i andre søfarendes breve eller dagbøger.

Væsentligt mere ved vi om de ti medsejlende kaptajnsfruer, hvis dagbøger endnu er bevarede, og som derfor udgør hovedpersonerne i denne fortælling. Det er deres sammenvævede stemmer, der fortæller det meste af historien, og det er dem, vi primært skal følge. I bogen citeres lange passager af deres dagbøger, nænsomt bearbejdet efter moderne retskrivning, ligesom citater fra de af dagbøgerne, der er på tysk, er oversat til nudansk. Så vidt muligt er det kaptajnsfruerne selv, der kommer til orde. De øvrige medsejlende kaptajnsfruer får lov at træde ind, hvor de få detaljer, det er lykkedes at opspore om dem, kan bidrage til historien.

Det eneste område i det nuværende Danmark, hvor der i 1800-tallet var en stærk tradition for, at kvinder sejlede med, var i Sønderjylland, eller Nordslesvig, som området også blev kaldt dengang. I andre danske søfartssamfund var medsejlende kaptajnsfruer undertagelsen, der bekræftede reglen om, at kvinder blev i land. Derfor er langt hovedparten af de medsejlende kaptajnsfruer i denne bog fra netop dette område, og her primært fra Aabenraa og byens nordlige opland, halvøen Løjt Land.

Baggrunden for, at de sejlede med, var en verdensomspændende langfart, der betød, at kaptajnerne var bortrejst i årevis ad gangen. Hvis kvinderne ville være sammen med deres mænd – og have muligheden for at få børn med dem – blev de nødt til at rejse med.

En del af de medsejlende kaptajnsfruer var selv vokset op som børn af kaptajner og hjemmeværende kaptajnsfruer. Flere af dem var i familie med hinanden.

Nogle af kaptajnsfruerne og deres mænd gik i land i fremmede havnebyer, hvor de bosatte sig, drev erhverv og stiftede familie. Dem vil vi også følge, i det omfang de var en del af det søfartsmiljø, som bogen i øvrigt handler om.

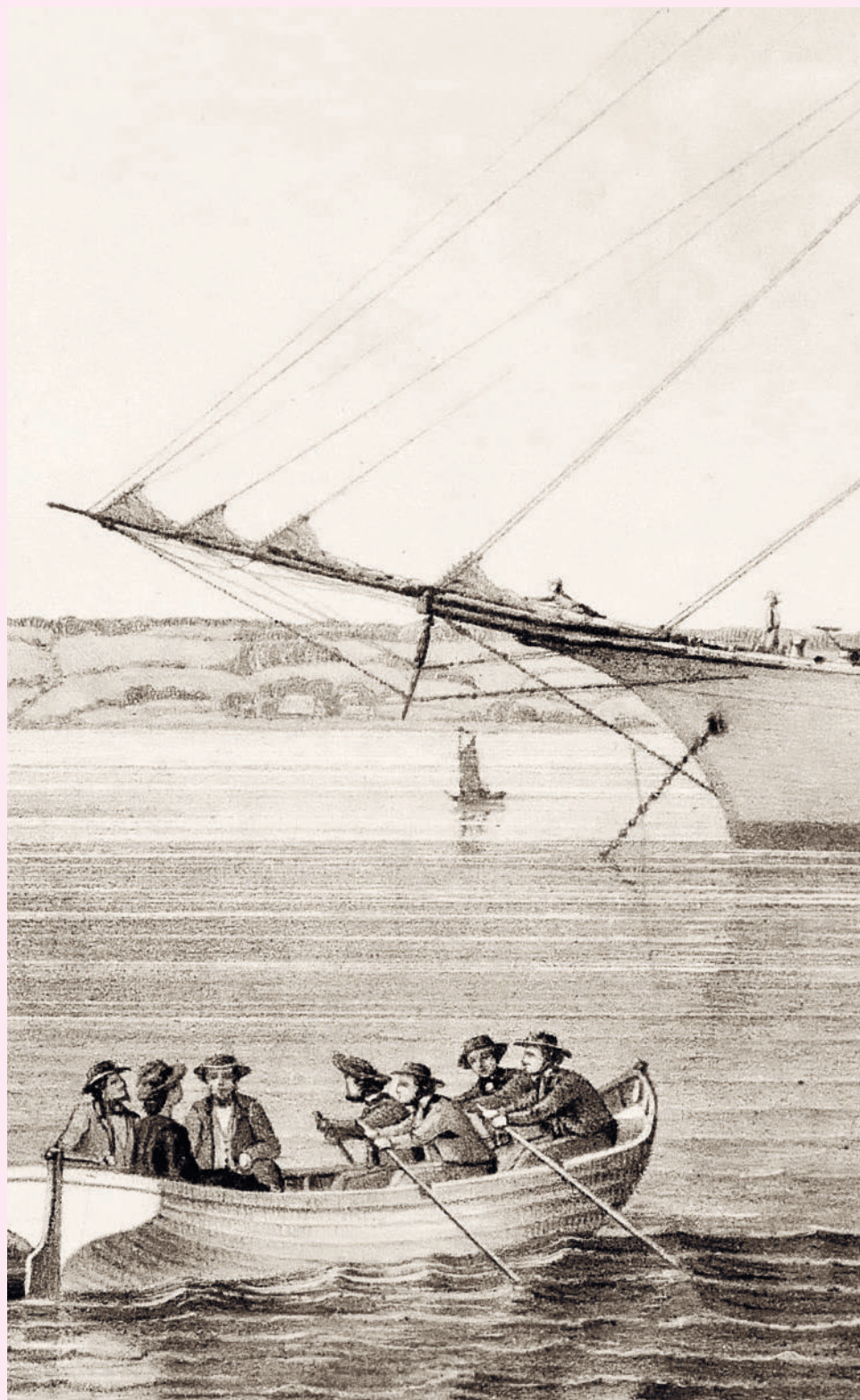
Det var ikke et miljø af særligt eventyrlystne eller dristige kvinder, der brændte efter at rejse ud for at opdage den store, fremmede verden. Det var almindelige kvinder, der primært havde det til

fælles, at de ville tilbringe livet sammen med den mand, de havde giftet sig med, og som de gerne ville have børn med. Tidligere havde adskillelsen mellem kaptajnen og kaptajnsfruen derhjemme ikke været så lang, men med de stadig længere rejser var der ikke meget tid sammen. Desuden havde de fleste af kaptajnsparrene endnu ikke eget hjem i land. Det skulle de tjene penge til på rejsen.

Kaptajnsfruernes dagbøger er derfor ikke eventyrlige rejseberetninger, men hverdagsskildringer fra unge kvinder, der i stedet for at begynde deres ægteskabelige liv på en gård på landet eller et hus i en købstad gjorde det på et skib. Trods den særlige ramme om bord på et skib i det fremmede er det således hverdagen med kedsomhed og kærlighed, søsyge og selskabsliv, der er fokus på i dagbøgerne. Og heldigvis er dagbøgernes forfattere alle som én fremragende skribenter, der i deres fortællinger tager os med ud på fascinerende rejser.

Vi begynder på havnen i Aabenraa. Herfra går rejsen ud på verdenshavene til Amerika, Afrika og Kina, før vi til slut vender hjem igen.

Velkommen om bord!

Sikken et yndigt syn det var at se det dejlige skib med sejlene til. Som jeg tog kikkerten, kom solen så smukt frem og skinnede på skibet. Det yndige land og skov, som I var ved at forlade for en tid. Det gik mig lige til hjertet, så jeg måtte græde, og dog syntes jeg, jeg følte glæde ved det smukke syn, som Vor Herre lod mig se. I kan ikke tænke jer det, som det dejligste panoramabillede, sådan tænker jeg nu altid på jer.

Brev fra Maria Cornett til datteren Ingeborg og svigersønnen Rasmus Petersen, Aabenraa den 4. august 1863.

Kvinden og skibet

Ingeborg og hendes mand, kaptajn Rasmus Petersen, bliver roet ud til deres skib *Johanne Marie*.

Året er 1863, det er sidst i juli måned, og hun er 19 år. Ingeborg er sejmagerens datter. Hele sin barndom har hun fra familiens hus kunnet iagttage de store, ventende skibe ude på den åbne, dybe fjord med de skovklædte, bakkede kyster. Inde i bunden af fjorden bag hende ligger købstaden Aabenraa med de snævre gader, der fra havnen fører op til hovedgaden. Den løber over nogle små torve og op over bybakken, hvor også kirken med dens høje tårn og spir hæver sig over byens huse. Hjemmene er præget af "hygge og nøjsomt velvære", og på kommoder og skabe står "konkylier, porcelæns Hunde og andre snurrepiberier fra fremmede lande" til pynt.

De skovklædte bakker langs fjorden fortsætter hele vejen rundt om byen, der således ligger afskærmet fra oplandet i nord, syd og vest, men åbner sig ud mod havet i øst. Det er i den retning, mod havet, de fleste af byens indbyggere orienterer sig, og derfor er de store sejlskibe deres et og alt. Der bor omkring 5.500 mennesker i byen. Mange er beskæftiget inden for skibsbyggeri og søfart, men det handler ikke kun om arbejdspladser. Skibene er byens stolthed.

Skibene bliver bygget på havnen og bemandedes overvejende med søfolk fra egnen, inden de sætter ud på årelange togter på verdenshavene. Nogle af skibenes navne vidner om deres fjerne destinationer: *Hindustan*, *China*, *Java* og *Himalaya*. Hun har utvivlsomt hørt dem omtalt på havnen og i sine forældres stuer, men ved hun mon, at det er navne på fjerne lande, øer og en høj, vidtstrakt bjergkæde på den anden side af kloden? Byens kaptajner og redere ved det, og med de eksotiske navne vil de markere, at deres skibe kommer vidt omkring.

De senere år er en del kaptajnsfruer fra området også begyndt at sejle på langfart, om bord på skibe, hvor deres mænd er kaptajner. Nu er det blevet Ingeborgs tur. Derude på reden ligger den store bark *Johanne Marie* og venter. Inden længe vil besætningen ro hende og hendes mand, kaptajn Rasmus Petersen, den korte vej fra kajen og ud til skibet. Sejlene er rebet. Det store skib ligger for anker, og vugger ganske let på havets blanke overflade.

Ingeborg er vokset op i det hus, der ligger dér, hvor Skibbrogade rammer Skibbroen. Skibbrogade er netop den gade, der binder havnen sammen med Aabenraas Storetorv. Som i flere andre søn-